

MESEM, Fütüvvet Dersi, Ahilik Dersi, Tasavvuf Mutfağı Dersi Ne Anlama Geliyor: Çıraklık, Fedailik, Tarikatçılık, Tekkecilik, Şeyhlik, Beylik, Halifelik

Adnan Gümüş¹

Eğitime somut gerçeklik olarak çocuk/insan yetiştirme adına yapılan etkinlikler süreci ve toplamı olarak bakılabilir. Konuya böyle yaklaşırsa, olay tarihçiliği gibi yapılanların, bunların işleyiş, etki ve çıktılarının betimlenmesine odaklanılır. Bu yönsüz bir bakıştır; insan ve toplumların yönlü olduğu kabul edilirse, reel olan nominal/cari bir tanıma bile karşılık gelmez, sadece araştırma değerlendirme verisini oluşturur. Etkinliğin gayesini, fikir/ide boyutunu tanımdan geri çekersek eğitimin çocuğa yönelik diğer etkinliklerden türsel ayrımı ortadan kalkar.

İnsani toplumsal temel bir fenomen olarak eğitim, amaçlı bir etkinliktir diye tarif edildiğinde de tanımda bir güçlük kalıyor: Eğitim istendik/amaçlanmış kazanımları kazandırmaktır da ilgili yetişkinlerin/toplumun yetiştireceği çocuğu için edinmesini istedikleri her şey eğitimden midir? Eğitim, yapılabilecekler arasından yapılması gerekenleri yapmak ve yapılmaması gerekenleri de yapmamaktır da yapılması ve yapılmaması istenen her şey eğitim midir?

Yapılması ve yapılmaması istenenlerden (gayelerden) hangileri eğitimdir, gayeler arasında içerik/mahiyet/nitelik olarak bir ayırım gözetilecek mi, gözetilmeyecek mi? Eğitimin, diğer fikir ve gayelerden ayırt edici özelliği nedir, nelerdir?

Nominal/cari olarak bakılırsa çocuk/insan yetiştirme adına yapılan her şey eğitimdir denebilir ancak daha ontik/real eğitim tanımı için en öne çıkan ölçüt çocuk/insan yetiştirmede ana gayelerin “kendinde amaç” oluşturup oluşturmadığı ölçüsüdür. Eğitim, yapılabilecekler arasından olumlu/iyi olanların yapılması/kazandırılması ve olumlu olmayanların/iyi olmayanların yapılmaması/kazandırılmamasıdır. Bu olumlu veya iyi olanın ne olduğu, niteliğine bakılmaksızın “çoğunlukçuluğa/genel isteme/konvensiyona” göre “belirlenim”

---

¹ aguemues@gmail.com

kazanmaz -bu ancak nicel bir istendiklik derecesini gösterir, istenen şeyin iyi olduğunu göstermek için yeterli değildir-; istenen şeyin “kendinde amaç” olup olmadığı bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir. İstlenen şeyin yani fikrin/idenin “kendinde amaç” olup olmadığını anlamak için ise bilimsel, akli, vicdani analiz ve değerlendirmelere ihtiyaç bulunmaktadır. Ya insanlık tarihine, insanlığın bugüne kadarki başarılarına bakılacak ve/veya tüm toplum böyle bir hazır oluşla/yetiyle “kendinde amaçları” ayırt edebilecek ve seçebilecek özellikte olacaktır. Böyle bir nitel belirlenim arayışı, genel istemi olumsuzlamak değil tüm toplumun/halkın yetisini/gücünü/eğitimini önemsemektir.

Burada MESEM, MTAL, fütüvvet ve ahilik ile ilgili önce neler yaşandığı/cari olanlar/yapılanlar ortaya koyulmaya, sonra bunların eğitimden sayılıp sayılmayacakları ve ne anlama geldikleri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1. Cari Yaşananlar: Fütüvvetin, Ahiliğin, Kök Değerlerden Sayılması, Dersler Açılması ve MTAL’e, MESEM’e, Meslek Hayatına Resmi Model Gösterilmesi

2016’da çıraklık MESEM “mesleki eğitim”, “dual eğitim”, “işletmede beceri eğitimi” gibi nitelgeler ile ortaöğretim dengi bir örgün eğitim/okul karşılığı sayılmıştır. Fütüvvet ve ahilik de mesleki eğitim (MESEM, MTAL) ve çalışma hayatı/mesleki yaşam için ana model gösterilmektedir. Ahiliğin öne çıkarılması ve model gösterilmesi, yeni de değil 60 yıl kadar geriye gitmektedir. Bazı ana kırılmalar şu şekilde sayılabilir.

a) Hacı Bektaş Veli Anma Törenleri (1964): 16 Ağustos 1964’ten bu yana Nevşehir Hacı Bektaş’ta Hacı Bektaş Veli Anma Törenleri yapılmaktadır.²

b) Ahilik Haftası Kutlamaları (1988): 12 Eylül ve Özal döneminde 1988’den bu yana resmi olarak Ahilik Teşkilatının kurucusu Ahi Evran-ı Veli’yi anmak, Ahilik ilkelerini yaşatmak ve tanıtmak amacıyla Eylül ayında Kırşehir’de “Ahilik Haftası Kutlamaları” düzenlenmektedir.³

c) Şura Kararı Değerler Eğitimi (2010): 18. Şura’da ana başlıklardan biri şu şekilde yer almıştır: “Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi. Karar “20. ‘Sanat İnsanı Yetiştirme Projesi’ ve ‘Değerler ve Eğitimi Projesi’ hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.” Diğer alt başlıklarda ve öğretmen yetiştirme, yönetici atama, STK’larla birlikte etkinliklere kadar onlarca maddede değerler ve değerler eğitimi gönderimi yer alıyor. 2012’de tüm okullara mevcut zorunlu din ve ahlak dersine ek çok sayıda zorunlu ve seçmeli din dersleri eklenmesi, aynı zamanda ders çizelgelerinde değerlerin din dersleri ile aynı grupta sayılması, 2017-18 döneminde eğitim programlarına “değerler başlığı” eklenmesi, 2023’te CEDES,

² <https://www.hacibektasdernegi.com/54-yilinda-haci-bektas-veli-anma-torenlere.html>

³ <https://www.kirsehir.gov.tr/38-ahilik-haftasi-kutlamalari-basladi>

2024'te Maarif Modeli, 2026'da Ramazan Etkinlikleri "değerler eğitimi" konsepti altında yapılıyor. Fütüvvet ve ahilik de bu değerler arasında sayılmaktadır.

d) MESEM, 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu"nda Değişiklikler, Çıraklığın Örgün Okul Sayılması: 1986 tarihli "ÇIRAKLIK VE MESLEK EĞİTİMİ KANUNU" 2001'deki değişiklik ile "MESLEKİ EĞİTİM KANUNU"; 2016'daki değişikliklerle "Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu" ibaresi "Mesleki Eğitim Kurulu", "İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu" ibaresi "İl Mesleki Eğitim Kurulu", "Çıraklık Eğitimi Merkezi" ibaresi "Mesleki Eğitim Merkezi"; "Çıraklık ve Mesleki Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu" ibaresi "Mesleki Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu" şeklinde değiştirilmiştir.

Bu değişikliklerle beraber öğrenci tanımı da değiştirilmiş ve ayrıca işletmeler de mesleki eğitim birimi (okul) sayılmıştır: "Tanımlar Madde 3 d) (Değişik: 29/6/2001-4702/6 md.) "Öğrenci", işletmelerde, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında örgün eğitim görenleri; (...) h) (Değişik: 29/6/2001-4702/6 md.) "İşletmelerde Mesleki Eğitim", mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin beceri eğitimlerini işletmelerde, teorik eğitimlerini ise mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında veya işletme veya kurumlarca tesis edilen eğitim birimlerinde yaptıkları eğitim uygulamalarını ifade eder."⁴

e) MESEM ve MTAL'de "Ahilik Bilinci": Mesleki Teknik Eğitimin Amaçları arasında "ahilik bilinci" sayılıyor: "(...) uygulanan programlarla girişimcilik, meslek ahlakı, ahilik bilinci ve öz güveni yüksek (...) bireylerin yetiştirilmesi amaçlanır."⁵

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünün Mesleki Eğitim Merkezleri ile ilgili açıklamasında "ahilik" yer alıyor: "Çıraklık eğitimi örgün ve zorunlu eğitim

⁴ 3308 sayılı "Mesleki Eğitim Kanunu.

⁵ https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/photos/2025/09/12/mtok-tanitim-ve-yonlendirme-kitapcigi-kopyasi-8_68c407fe8d790.pdf

kapsamına alınarak mesleki eğitim merkezleri Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır. Çıracılık eğitiminin örgün ve zorunlu eğitim kapsamına alınması ile ekonomimizin temel yapı taşı olan işletmelerin çırak ihtiyacının karşılanması ve çırak öğrencilerimizin ahilik kültüründen gelen usta çırak ilişkisiyle mesleklerini işbaşında öğrenmeleri amaçlanmıştır.” “Mesleki eğitim merkezi öğrencileri haftada 1 gün okulda teorik eğitim, 4 gün işletmelerde pratik eğitim alır.”⁶

f) Şura Kararı Fütüvvet ve Ahilik Faaliyeti (2021): 8 Aralık 2021 tarihli 20. Milli Eğitim Şurasında “Mesleki Eğitimin İyileştirilmesi” başlığının 72. maddesinde “ahilik kültürü” ve “fütüvvet geleneği” şura kararlarına bağlanıyor: “72. Mesleki eğitimin tüm paydaşlarına yönelik ahilik kültürü ve fütüvvet geleneğine ilişkin farkındalığı artıracak faaliyetler yapılmalıdır.”

g) Maarif Modeli Mesleki Teknik Eğitim Ortak Çerçeve Programı “Ahilik Kültürü ve İlkeleri” (2025): Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Anadolu Meslek ve Anadolu Teknik Programı Çerçeve Öğretim Programı 6. Başlığı doğrudan “Mesleki ve Teknik Eğitimde Ahilik Kültürü ve İlkeleri” adını taşıyor.⁷

6. MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE AHİLİK KÜLTÜRÜ VE İLKELERİ

Çerçeve öğretim programları ile öğrencilerin çağın ve geleceğin becerileriyle donanması ve bu donanımı insanlığın hayrına sunabilmesi ideali, değer merkezli bir bakış açısıyla şekillendirilmiştir. Çerçeve öğretim programında bilimsel bir yaklaşımın yanı sıra kültürel değerlere derin bir saygı, gelişmiş bir estetik anlayışı, nitelikli bir bilgi birikimi, üstün bir ahlak anlayışı ile evrensel değerlerden ilham alan bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Türk milletinin köklü kültürel mirası olan Ahilik kültürü ilkeleri, mesleki ve teknik eğitime entegre edilerek öğrencilerin hem mesleki hem de kişisel gelişimlerine çok yönlü katkılar sağlamaktadır.

Ahilik, 13. yüzyılda Anadolu topraklarında doğmuş; kökleri fütüvvet anlayışına dayanan; esnaf ve sanatkarları bünyesinde toplayan; sosyal, ekonomik ve kültürel bir kurumdur. Ahilik kültürü, yalnızca bir mesleki örgütlenme olmanın ötesinde doğruluktan ayrılmamak, güvenilir ve cömert olmak, yardımsever olmak, sabir ehli olmak, hak ve hukuka riayet etmek, saygı, sevgi gibi evrensel değerleri özünde barındıran bir yaşam felsefesidir. Ahilik kültürü, bireylerin ahlaki olgunlaşmasını sağlarken aynı zamanda mesleki yetkinliklerini de geliştirmelerini ister. Bu iki temel prensip, bireyin hem iç dünyasını hem de dış dünyaya yönelik sorumluluklarına hitap eder. 21. yüzyılın gerektirdiği etik liderlik ve sorumluluk becerilerinin de temelini oluşturmaktadır.

Çerçeve öğretim programlarında öğrencilerin mesleki bilgi ve becerileri öğrenmeleri; Ahiliğin usta çırak geleneği, günümüzün mentorluk, koçluk ve uygulamalı eğitim modelleri ile yeniden yorumlanmıştır. Bu yaklaşım, 21. yüzyılın iş birliği, etkili iletişim ve karmaşık problem çözme becerilerini de desteklemektedir.

Ahiliğin işin ehli olmak ve sürekli gelişim prensipleri, 21. yüzyılın yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yenilikçilik gibi temel becerileri ile uyum içinde öğrencilerin girişimci ruhunu ve inovasyon becerilerini teşvik etmektedir.

Ahilik kültürü ilkeleri, öğrencilerin mesleki bilgi ve becerileri ile beraber karakterlerini de olumlu yönde etkileyerek onlara toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmalarını ve sosyal sorumluluk projelerinde görev alarak dürüstlük, saygı, sorumluluk gibi Ahilik kültürü ilkelerini hayata geçirmelerini sağlayacak yapıcı bir okul iklimi oluşturmalarına katkıda bulunacaktır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli de yetkin ve erdemli insan yetiştirme esası üzerine kurulu olduğundan Ahilik kültürü ile aynı hedefe hizmet etmektedir.

Ahiliğin; kaynakların verimli kullanımı ve çevreye saygı ilkeleri, günümüzün sürdürülebilirlik anlayışı ve ikiz dönüşüm (başka bir ifadeyle hem yeşil hem de dijital dönüşüm) hedefleriyle örtüşmektedir. Öğrencilere Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli dijital okuryazarlık ve sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerileri; geri dönüşüm, atık yönetimi, enerji verimliliği ve çevre dostu teknolojiler gibi konularda farkındalık kazandırılacaktır.

⁶ <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/egitim/mesleki-egitim>

⁷ https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/2026-2027/gastro_9.pdf

h) Meslek Ahlakı ve Ahilik Yardımcı Ders Materyali (2016): 2016’da MEB fütüvvet ve ahiliğin mesleki ahlak modeline dair bazı ders materyalleri üretmeye başlamış bulunmaktadır: “T.C. Millî Eğitim Bakanlığı (2016). *Mesleki Gelişim Meslek Ahlakı ve Ahilik*, Ankara: MEB.

ALAN	Tüm Alanlar Ortak
DAL/MESLEK	Tüm Dallar Ortak
MODÜLÜN ADI	MESLEK AHLAKI VE AHİLİK
MODÜLÜN SÜRESİ	40/14
MODÜLÜN AMACI	Öğrencinin/bireyin meslek ahlakı, ahilik ilkeleri, millî, manevi ve insani tüm değerlere uygun davranışlar sergilemesine yönelik bilgi ve becerileri kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	<ol style="list-style-type: none"> 1. Meslek ahlakına uygun davranışlar sergileyebileceksiniz. 2. Ahilik ilkelerine uygun davranışlar sergileyebileceksiniz. 3. Millî, manevi, ahlaki ve insani tüm değerlere uygun davranışlar sergileyebileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Laboratuvar/sınıf Donanım: Etkileşimli tahta, bilgisayar, İnternet, yansıtım cihazı, kaynak dokümanlar vb.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Bireysel öğrenme materyali içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz.

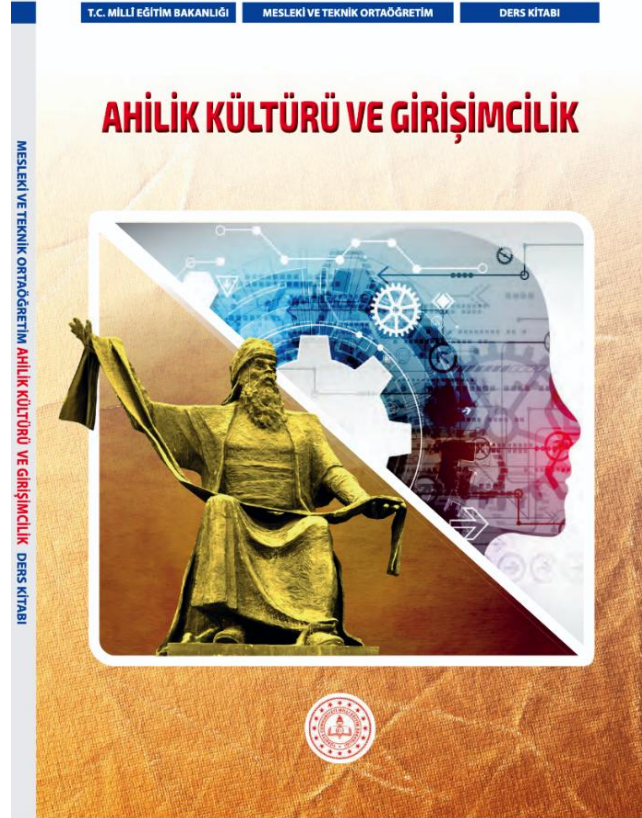
Kitabın 2. ve 3. Üniteleri “Ahilik” üzerinedir.⁸

ı) “Ahilik ve Girişimcilik Dersi” (2023): Sosyoloji, psikoloji, mantık gibi dersler ortaöğretim zorunlu ders grubundan çıkarılırken şuralarda “değerler eğitimi”, “ahilik” gibi kavramlar ve ders çizelgelerine aile, ahilik, fütüvvet, tasavvuf gibi dersler eklenmiş bulunuyor.

Dersin “ahilik” ile ilgili amaçları şu şekilde sayılmaktadır:

⁸ https://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/MeslekAhlakıveAhilik.pdf

- “Ahilik kültürü ve girişimcilik ile ilgili temel kavramları tanımaları
- Ahiliğin tarihsel gelişimini ve temel ilkelerini kavramaları
- Ahilik teşkilatının nasıl örgütlendiğini, hangi kurallarla işlediğini ve üyelerine nasıl rehberlik ettiğini öğrenmeleri
- Ahiliğin toplumsal dayanışma ve yardımlaşma anlayışı hakkında bilgi edinmeleri
- Ahilik kültürüne sahip çıkmanın ve değerlerini yaşatmanın önemini kavramaları
- Ahilik kültürünün kültürel ve ekonomik gelişimimize yaptığı katkıları fark etmeleri
- Ahilik kültürü değerlerini günlük yaşamlarında uygulamaları
- Ahilik kültürünün, sürdürülebilir bir iş hayatı ve adil bir toplum oluşturmadaki önemini kavramaları”⁹

⁹ https://meslek.meb.gov.tr/upload/krl/Secmeli_Dersler/2023-68-Ahilik_Kulturu_ve_Girisimcilik_9_10_11_12.pdf

İç kapaktaki bilgilere göre, kitap; "Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 14.03.2025 gün ve 128825161 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü ile T.C. Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü arasında imzalanan "Ahilik Kültürünün Yaygınlaştırılmasına İlişkin Eğitim İş Birliği Protokolü kapsamında hazırlanmıştır."¹⁰

İÇİNDEKİLER

1. ÖĞRENME BİRİMİ	AHİLİK KÜLTÜRÜ	
	DERS KİTABININ TANITIMI	12
	FÜTÜVVETİN VE AHİLİĞİN ANLAMI, İÇERİĞİ VE GENEL İLKELERİ	16
	Ahiliğin Anlamı	16
	Fütüvvetin Anlamı	17
	Fütüvvetin İslam İnancı ile Bağı	17
	Fütüvvetin Kaynakları ve Fütüvvetnameler	18
	Farklı Fütüvvet Anlayışları (Türleri)	18
	Ahiliğin Genel Ahlaki İlkeleri ve Ekonomik Hayata Etkisi	20
	AHİLİĞİN ANADOLU'DA KURULUŞU, GELİŞİMİ VE AHI EVRAN'IN ÖNCÜLÜĞÜ	25
	Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya İlk Göçü ve Anadolu'nun Türkleşmesi	25
	Anadolu'ya İkinci Göç Dalgası: Esnaf, Sanatkâr ve Tüccar Kesimin Göçü	26
	Ahiliğin Kurucusu Ahi Evran ve Ahiliğin Oluşumu	27
	Ahilerin Kayseri'de İlk İmalat Faaliyeti: Dericilik	27
	Ahi Evran'ın Konya ve Kırşehir'e Yerleşmesi ve Anadolu'da Sivil Bir Harekete Dönüşmesi	28
	AHİLİĞİN İŞ AHLAKI İLKELERİ VE EKONOMİK HAYATA ETKİSİ	31
	Tembellikten Kaçınmak ve Çalışma Azmine Sahip Olmak	31
	İş Bölümüne (Uzmanlaşmaya) Riayet Etmek	32
	Usta-Çırak İlişisini Kurumsallaştırmak	33
	Bir Meslek ve İş Sahibi Olmak	33
	Kazancı Atıl Tutmamak, Ekonomiye Kazandırmak	34
	El Emeğine ve Helal Kazanca Dayalı Bir Gelir Sahibi Olmak	34
	Kanaat Sahibi Olmak	34
	Yardımlaşmayı Benimsemek ve Kazancını Paylaşmak	35
	Kalite ve Standardizasyona Riayet Etmek	35
	Piyasaların Belli Ahlaki Kurallara Göre İşlemesini Sağlamak, Düzenleme ve Denetlemeleri Yapmak	36
	AHİLİĞİN TÜRK KÜLTÜRÜNE VE SOSYAL HAYATA KATKISI	39
	Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Ahilik	39
	İbni Battuta'nın İzlenimlerine Göre Ahilerin Sosyal Hayattaki Yeri	40
	AHİLİK TARZI ESNAF SİSTEMİNİN YAPISI	44
	Ahilikte Mertebeler/Dereceler	44
	Bugün İçin Çıkarılacak Dersler	47
	AHİLİK GELENEĞİNDE MESLEK AHLAKI	49
	AHİLİKTE İŞ EĞİTİMİ VE MODEL İNSAN	54
	Genel Olarak Eğitime Bakış	54
	İş Dışındaki Eğitim	55
	İş Eğitimi	55
	Ahi Kimliği ve Model İnsan	56
	AHİLİKTE İŞ VE MESLEK İLKELERİ	59
	Kişinin Mesleğe Girmesi ve Meslekte Yükselme Süreci	59
	Disipline Dayalı Kişisel ve Mesleki Eğitim	60
	Düzen, İntizam ve Tedbir	60
	Çalışanın Haklarının Korunması	60

¹⁰ https://meslek.meb.gov.tr/upload/dersmateryali/pdf/ahilik_kulturu_ve_girisimcilik.pdf

i) “Fütüvvet Dersi” (2024): Sadece “Ahilik” değil aynı kültürün parçası olmasına rağmen “Fütüvvet” dersi de ayrıca açılmış bulunuyor.¹¹ Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü Mesleki ve Teknik Ortaöğretim “Fütüvvet Dersi Öğretim Programı” üniteleri şu şekilde yer alıyor:

2.4. ÜNİTE, KAZANIM SAYISI VE SÜRE TABLOSU

Fütüvvet Dersi Öğretim Programı'nda yer alan üniteler, kazanım sayıları, ders saati sayıları ile bunların ders saatlerine oranı aşağıda sunulmuştur.

ÜNİTELER	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Oran %
FÜTÜVVETİN KAVRAMSAL ÖZELLİKLERİ	7	6	%17
FÜTÜVVET KURUMUNUN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ	10	8	%22
FÜTÜVVET DEĞERLERİ	6	10	%28
FÜTÜVVETİN GÜNÜMÜZ DÜNYASINDA ÖNEMİ	8	12	%33
TOPLAM	31	36	%100

j) “Türk Tasavvuf Mutfağı Dersi” (2025): MEB ölçüyü izanı o kadar kaçırmış bulunuyor ki, “Türk Tasavvuf Mutfağı” diye bir ders bile açmış bulunuyor.¹²

9.7. BAŞARILMASI ZORUNLU DERSLER TABLOSU

Dallar	Sınıf	Anadolu Meslek Programı	Anadolu Teknik Programı	Anadolu Meslek Programı İşletmelerde Mesleki Eğitime 11. Sınıfta Başlayan Okullar İçin
Mutfak Sanatları	9	Temel Gastronomi Uygulamaları	Temel Gastronomi Uygulamaları	Temel Gastronomi Uygulamaları
	10	Klasik Türk Mutfağı	Klasik Türk Mutfağı	Klasik Türk Mutfağı
	11	Türk Mutfağının Tarihi ve Uygulamaları	Türk Mutfağının Tarihi ve Uygulamaları	İşletmelerde Mesleki Eğitim
	12	İşletmelerde Mesleki Eğitim	Türk Tasavvuf Mutfağı	İşletmelerde Mesleki Eğitim
Pastacılık ve Ekmekçilik	9	Temel Gastronomi Uygulamaları	Temel Gastronomi Uygulamaları	Temel Gastronomi Uygulamaları
	10	Temel Ekmek, Tatlı ve Pasta Uygulamaları	Temel Ekmek, Tatlı ve Pasta Uygulamaları	Temel Ekmek, Tatlı ve Pasta Uygulamaları
	11	Yöresel Ekmek ve Hamur İşleri	Yöresel Ekmek ve Hamur İşleri	İşletmelerde Mesleki Eğitim
	12	İşletmelerde Mesleki Eğitim	Osmanlı'da Helvahane	İşletmelerde Mesleki Eğitim
Servis ve Kahve Hazırlama	9	Temel Gastronomi Uygulamaları	Temel Gastronomi Uygulamaları	Temel Gastronomi Uygulamaları
	10	Servis Teknikleri	Servis Teknikleri	Servis Teknikleri
	11	Profesyonel Kahve Hazırlama	Profesyonel Kahve Hazırlama	İşletmelerde Mesleki Eğitim
	12	İşletmelerde Mesleki Eğitim	İleri Servis Teknikleri	İşletmelerde Mesleki Eğitim

¹¹ https://meslek.meb.gov.tr/upload/kr1/Secmeli_Dersler/Fütüvvet2024-04.pdf

¹² https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/2026-2027/gastro_9.pdf

k) Meslek Ortaokul ve Ahilik (2024): MEB meslek ortaokullarının tekrar açılması yönünde karar almış bulunuyor.

Meslek Ortaokulu çerçeve programlarında ortak dersler arasında “Ahilik Kültürü ve Meslek Etiği” dersi de yer alıyor.¹³

MESLEK ORTAOKULU ÇERÇEVE ÖĞRETİM PROGRAMI

8.3. MESLEK ORTAOKULU DERS, ÖĞRENME BİRİMİ / MODÜL VE DERS SAATİ TABLOSU

Sıra Numarası	Ders Adı	Dersin İlişkilendirildiği Alanlar	Öğrenme Birimi / Modül Adı	Ders Saati
1	MESLEĞE GİRİŞ 5	Tüm Alanlar	İş ve Meslek Hayatı Ahilik Kültürü ve Meslek Etiği Girişimcilik	3
2	MESLEKLERİN TANITIMI 6	Tüm Alanlar	Sektörler ve Meslek Alanları Meslek Seçimi ve İstihdam	4
3	ATÖLYE VE BECERİ GELİŞİMİ 7 (BECERİ ALANI 1)	<ul style="list-style-type: none"> Biyomedikal Cihaz Teknolojileri Denizcilik Elektrik-Elektronik Teknolojisi Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri Gemi Yapımı İnşaat Teknolojisi Kuyumculuk Teknolojisi Makine ve Tasarım Teknolojisi Matbaa Teknolojisi Metal Teknolojisi Metalürji Teknolojisi Mikromekanik Mobilya ve İç Mekan Teknolojisi Motorlu Araçlar Teknolojisi Plastik Teknolojisi Raylı Sistemler Teknolojileri Tesisat Teknolojisi ve İklimlendirme Uçak Bakım Yenilenebilir Enerji Teknolojileri	İş Sağlığı ve Güvenliği Finansal Okuryazarlık Teknik Çizim Temel El Aletleri Ölçme Temel İmalat İşlemleri Temel Elektrik Elektronik Uygulamaları Bilgisayar Ortamında Çizim	5

l) Okullarda Değerler ve Ahilik Etkinlikleri: MEB son 3 yıldır sıklığı ve yaygınlığı her geçen gün daha da atarak CEDES projesi ve genel olarak değerler etkinlikleri ve projeleri başlıkları ile her fırsatta çok çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. En son örneği 40 güne yayılan Ramazan Etkinlikleridir. Fütüvvet ve ahilik de yaygın etkinlik konuları arasında yer almaktadır.

Örneğin 14 Ocak 2026 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Başöğretmen Toplantı Salonu'nda Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü koordinesinde Millî Eğitim Bakan Yardımcıları Ömer Faruk Yelkenci ile Nazif Yılmaz'ın katılımıyla toplumsal

¹³ https://meslek.meb.gov.tr/upload/Meslek-Ortaokulu/MESLEK_ORTAOKULU_COP_02.09.2025.pdf

dayanışma, fütüvvet ve girişimcilik bilinci konusunda farkındalık sağlanması amacıyla "Girişimcilik ve Fütüvvet" temalı afiş yarışması ödül töreni yapılmış bulunuyor. Bu törende Bakan Yardımcısı Yelkenci şu şekilde konuşuyor:

"Bizim devlet geleneğimizde Ahilik teşkilatı, devletin sivil kurucularındandır. Selçuklu Devleti'nde de Osmanlı Devleti'nde de kuruluş kodlarını ortaya koyan zümre arasında yer almıştır." "Kısaca aileyi, medeniyetimizdeki fütüvvet anlayışının İslam medeniyetindeki fütüvvet anlayışının Türk kültür ve medeniyetinde kendine özgü karşılığı ve devamı olarak ele almak mümkündür." diye konuştu. Yelkenci, "Asıl amacı sermaye ile devlet ve millet arasında düzeni sağlayan, ahlak kurallarını işleten bu mesleki ahlak teşkilatının önemli özelliği, yardımlaşma ve başkalarını düşünme üzerine kurulu manevi bir nizamın tesisi gayesini takip etmiş olmalarıydı." "Ahilik teşkilatının, Ahiliğin önemli kahramanlarından biri de tarihte Ankara'nın sultanı ve aynı zamanda Ahi Sultan olarak anılan Hacı Bayram Veli'dir. Hacı Bayram Veli aynı zamanda Gazi Mustafa Kemal'in Ankara'ya geldiğinde ilk ziyaret ettiği ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluş dönemlerinin başladığı nokta olarak da bu önemini aslında cumhuriyetimizin kurucuları tebarüz ettirmişlerdir.(...) Böyle bir güçlü mirasın, böyle bir güçlü ve zengin bir zeminin üzerinde mesleki teknik eğitim çalışmalarımızın elbette ki istifade edeceği çok şey olduğunu biliyor ve bu noktada mesleki ve teknik eğitim genel müdürlüğümüz bu farkındalıkla, bu bilinçle çalışmalarını yürütüyor."

Aynı törende Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürü Karagöz "Ahilik" ve "Fütüvvet" derslerinin açıldığını ifade ediyor: *"Ahilik ve fütüvvet anlayışının toplumumuzun özü olduğunu, hiçbir zaman vazgeçilmez olduğunu, her biriyle toplumumuzun yaşam tarzı olduğunu daha da yüksek sesle ortaya koymak istiyoruz. Bu vesileyle geçtiğimiz yıl, Ahilik ve girişimcilik seçmeli dersini başlattık. Bu yıl da fütüvvet seçmeli dersini okullarımıza başlatmış olduk. Ahilik ve fütüvvet ahlakını biz mesleki ve teknik eğitimde doğal bir kalite güvence sistemi olarak görüyoruz."*¹⁴

2- Fütüvvet/ Ahilik Nedir?

2.1. Cürcani'nin 1400'lerde Fütüvvet'e Dair Tarifleri

1400lerde Ali İbn Muhammed es-Seyyid eş-Şerif Cürcani'nin (Doğ.H. 7 40/M. 1340-Ölm.H.8 16/M.1413) "Tarifat" Lügatına göre;

"الفُتُوءَةُ (FÜTUVVET): "Lügatta; gençlik, yiğitlik, cömertlik anlamlarına gelir. Ahilik teşkilatına verilen bir addır. Horasaniler, yani Melametiler; esnaf, san'at ve zanaat erbabını teşkilatlandırarak esnafa loncalar kurmuşlar, esnafı, san'at ve zanaat erbabıyla işçileri bu toncalara bağlamışlardır. Büyük bir kısmı aynı inanca bağlı idiler ve Ahi adı verilen bir şeyh'in çevresinde bir tekkede (zaviyede) toptanılar ve haricde çalışarak, emeklerinin mahsulü ile geçinirlerdi."

¹⁴ <https://www.meb.gov.tr/girisimcilik-ve-futuvvet-temali-afis-yarismasinin-odul-toreni-yapildi/haber/36047/ar>

Sofiyye ıstılâhında fütuvvet, çeşitli sahalarda tecelli eden bir ruh halini ifade eder. Bundan dolayıdır ki, bunun bir tek kelime ile ifadesi mümkün değildir. Genellikle fütuvvetin mümeyyiz vasfı, başkalarını kendinden yüksek tutmaktır ki, bu da **Gazali**'ye göre, **saha**'nın en yüksek mertebesini teşkil eder.

Bundan başka **fütuvvet**'in, **mekârim-i ahlak** ile de ilgisi olup, bu sonuncu, tasavvufi fütuvvet'in bir unsurunu teşkil eder. (T.Dey.) (A.E.)”

“ **الْفُتُوَّةُ (FÜTÜVVET)**: Lügatta; saha ve kerem (elaçıklığı ve cömertlik) demektir. **Hakikat ehlinin ıstılâhında**; dünya ve ahirette halkı kendine tercih etmendir.”

“ **الْمُرُوَّةُ (MÜRÜVVET)**: Bazı nüshalarda "mürûet" olarak geçen bu kelime, Lügatta; yiğitlik, mertlik, adamlık, iyilik ve ihsanda bulunma, lutfetme, anlamlarına gelir.

Türkçede, bilhassa **erkek evlad** hakkında kullanılan; "Mürüvvetini görmek", ana babanın onu evlendirmesi, döl-döş sahibi olduğunu görmesidir.

Tasavvuf ehlince; mürüvvet; gerçek erenlerin lütufları, ihsanlarıdır. (T. Dey.) (A.E.)”

“ **الْأَيَّارُ (AYYAR)**: Lügatta; gözü pek, yılmaz, atılgan, utanmaz, yankesici gibi anlamlara gelir.

Abbasoğulları zamanında Bağdad'da, askerin fedai bölüğüne¹⁵ de "**Ayyar**" denirdi. Bunlar, Fütüvvet ehlinin seyfi, yani kılıçlı kısmıydı. Sonradan **Safeviler** çağında, Şah'in muhafızları olan fedailere de bu ad verilmiştir. **Ayyar**, bütün Fütüvvet ehline (yiğitlere, cengâverlere) de verilen bir addır. (T. Dey.)”

“ **أَخِي (AHİ)**: Arapçada; "**kardeşim**" demektir. **Fütüvvet** (=erlik, yiğitlik) yolunda, san'at ve zanaat ehlinin her biri, şeyhlerine; "**Ahî**" derlerdi. Bir şehirde, yahut bölgede bulunan ahilerin tabi oldukları şeyhe ise, şeyhlerin şeyhi anlamına gelen; "**Şeyh'üş-Şuyûh**", yahut türkçe; "**Ahî baba**" ve "**Ahî türk**" denirdi. (T.Dey.) (A.E.)”

“(**ŞEYH [fütüvvet şeyhi]**): Arapça, ihtiyar, yaşlı kişi anlamına gelir. Bir zümrenin, bir toplumun ulusuna [egemenine], kabilenin reisine, tarikatlarda kendisine uyulan, derviş yetiştirmeye icazetli kişiye de **Şeyh** derler.

Fütüvvet yolunda, her san'at ve zanaat erbabının bir şeyhi vardır. Sahhaflar, yani kitab satanlar, çulhalar, tabaklar... şeyhi gibi.

Şeyh'e vekâlet eden zata da **Kethüda kâhya** " denirdi. Her şehirde, bütün şeyhlerin bir ulusu [egemeni] da olurdu ki ona arapça "**Reis'ul- Ahıyyet'il- Fityan**" yani yiğitlerin şeyhlerinin başı, başbuğu, yahut "**Şeyh'üş-Şüyuh, Şeyh'uy Meşâyih**", yani şeyhlerin şeyhi, derlerdi. (T.Dey.) (A.E.)”¹⁶

¹⁵ Çanakkale Savaşı'nda da "fedai bölükleri" veya cephede öne çıkarılan "fedai" grupları bulunuyor.

¹⁶ Cürçani (1997). *Tarifat Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü*. Çev. Arif Erkan, İstanbul: Bahar Yayınları

İslam Ansiklopedisine göre “Fütüvvet kurumunun,

- 1) Câhiliye fetâsıyla bağlantılı bir şekilde İslâm'ın ilk yüzyılında belirmeye başlayan “sosyal bir kavram olarak fütüvvet”;
- 2) IX. yüzyılda sosyal bir yapılanma halinde gençler arası içtimaî, iktisadî ve siyasî bir kurumlaşmaya dönüşen, son Abbâsî döneminde de (XII. yüzyıl başları) resmî bir devlet kurumu haline getirilen “teşkilât olarak fütüvvet”;
- 3) Yine IX. yüzyılda, artık ferdî yaşayış biçiminden sıyrılıp kurumlaşmaya başlayan tasavvuf hareketine paralel olarak sûflikle iç içe geçen “tasavvufî fütüvvet”;
- 4) Son aşama olarak da esnaf tabakasıyla bütünleşerek yine bir sûfî kurum hüviyetini geniş ölçüde koruyan, meslekî teşekkül niteliğindeki “Ahîlik fütüvveti” şeklinde dört tarihî merhalesi olduğu söylenebilir.”

(...) Kurumsallaşmış fütüvvet; İran kültürünün hâkim bulunduğu Irak ve İran topraklarında, şehirli ve gayri Arap bir kökene dayanmakta, yine IX. yüzyılda ortaya çıkan sûflilik cereyanının da fütüvvet kavramını benimseyen şehirli ve üstelik gayri Arap tabakaya (mevâlî) dayanan bir hüviyetle tarih sahnesinde belirmiş olmasıdır. Dolayısıyla IX. yüzyılda fütüvvetin sûflikle kolayca iç içe girişi, ikisinin de aynı ortak sosyal tabandan kaynaklanmasından ileri gelmektedir. (...) Horasan bölgesinde IX. yüzyılda (...) Melâmetî sûfîlerin hem ehl-i fütüvvet hem de esnaf tabakasına mensup olduklarına dikkat edilirse teşkilâtî fütüvvetin nasıl bir sosyal zeminde başladığı, İran ve Anadolu'da nasıl Ahîlik şekline dönüştüğü hakkında bir fikir edinilebilir.¹⁷

Fütüvvet ve ahilik; tarihsel gelişimi, bugünkü kalıt ve tortuları ve AKP'nin resmi meslek rejimi modeli olarak her bağlamda bir başka anlama gelmektedir:

- 1) Genel bir kişilik ve sosyal/ahlaki olgu ve eğilim olarak feta/yiğit, fütüvvet/yiğitlik, fedailik/civanmertlik,
- 2) Sufi hareket olarak ahilik,
- 3) Dini mesleki hareket,
- 4) Halifelğe bağlı beylikler düzeni olarak fütüvvet ve ahilik,
- 5) Yarı özerk beylikler/ şehir teşkilatı,
- 6) Merkezi otoriteye başkaldıran farklı dini şehir/meslek hareketleri (Pir Sultan, Nesimi, Şeyh Bedrettin vb.)
- 7) Fütüvvet düzeninden kalma esnaflığı da kapsayan tekke düzeni,

¹⁷ Ahmet Yaşar Ocak (1996). *Fütüvvet*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/futuvvet#2-tarih>

- 8) Fütüvvet geleneğine dayalı dini mesleki esnaf zümreleri/ esnaf tekkeleri teşkilatı,
- 9) Esnaf tekkelerinin daha dünyevi/1700lerdeki gediklik hali, meslek imtiyazı,
- 10) Güncel esnaf odaları ve birlikleri hali,
- 11) AKP'nin/dini milli görüşlerin okul ve meslek modeli sayması hali,
- 12) AKP'nin/dini milli görüşlerin canlandığı hali

olarak fütüvvet ve ahilik.

Bunların her biri tarihi betimlemeleri ve değerlendirmeleri gerektirdiğinden burada ayrı ayrı yer verilmeyecek, Anadolu Selçuklularına yansıdığı en saf haliyle nasıl bir model oluşturduğu özetlenmeye ve bir grafik halinde verilmeye çalışılacaktır.

2.2. Fütüvvetin/ Ahiliğin Teşkilat Yapısı

Fütüvvet/mürüvvet/yiğitlik/erlik/kahramanlık fikrinin oluşum ve gelişimi için bir başlangıç tarihi veya kültürü söylemek zor -İran civanperverliği, Arap fetalığı, Türk yiğitliği veya Batıda öteki için kendini feda etme veya şövalyelik vb.- ancak "kök" fikrinin yörel asayişini sağlama ve bu asayiş için/topluluk için fedai yetiştirmeye/fedailik/kahramanlık yapmaya dayandığı ileri sürülebilir.

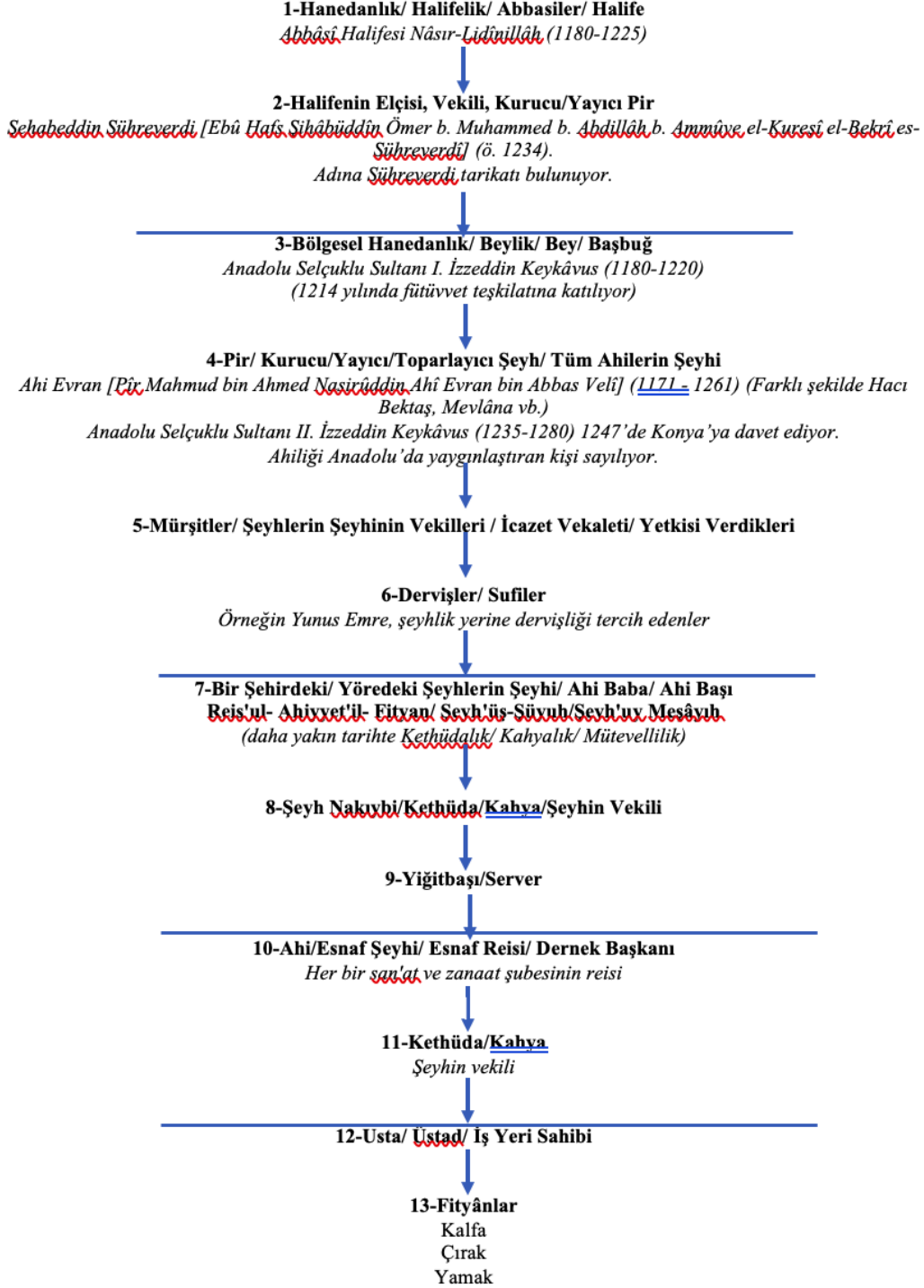
MEB'e, AKP'ye, Ticaret Odalarına, Esnaf Odalarına konu olan ve 1945'lerden bu yana diriltilmeye çalışılan fütüvvet ve ahilik ise, daha somut olarak 1200'lere geri gitmektedir. Milli Görüşçülerin, Necip Fazıl'dan Türkeş'e, Erbakan'a, Özal'a Erdoğan'a dini muhafazakârların ana referansı Abbasiler döneminde 1200lerde Abbasi Halifeliğine bağlı Anadolu Selçuklu Beyliklerinin şehir/yörel teşkilatlanmasıdır.

Bu ahilik teşkilat yapısında en üstte halife/hanedanlık ve en altta halk çocukları yamaklar ve çıraklar yer almaktadır. 1200'lerde Anadolu Selçukluları zamanında teşkilat yapısı şu şekildedir.¹⁸

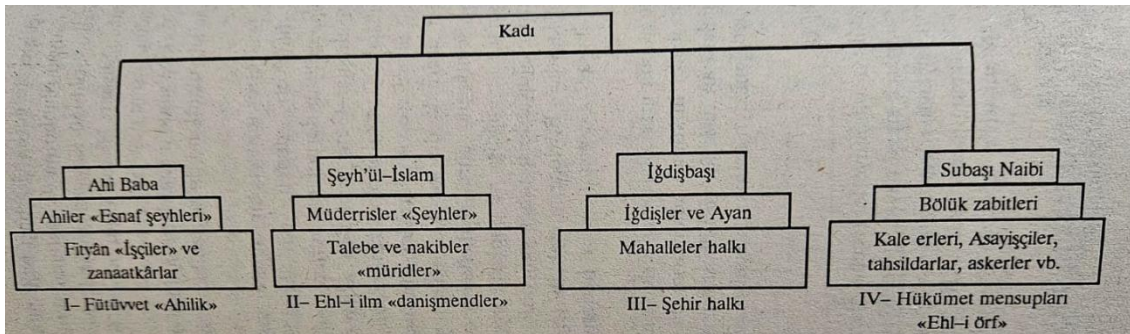
¹⁸ Teşkilat Şeması şu kaynaklara dayalı düzenlenmiştir: Cürcani (1997). Tarifat Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü. Çev. Arif Erkan, İstanbul: Bahar Yayınları; Mustafa Akdağ (1995). *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi Cilt 1 1243-1453*, İstanbul: Cem Yayınları; Abdülbâki Gölpinarlı (2011). *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı*. İstanbul: İTO; T.C. Ticaret Bakanlığı (2026). "Ahilik Teşkilatı". <https://ahilik.ticaret.gov.tr/ahilik/ahilik-teskilati>. Alıntılama Tarihi: 16 Şubat 2026; İSTESOB İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Odalar Birliği (2020). "Ahilik Teşkilatının Yönetim Organları". <https://www.istesob.org.tr/ahilik-teskilatinin-yonetimi/> Ekleme Tarihi: 14 Şubat 2020

FÜTÜVVET/ AHİLİK DÜZENİ

Ahiliğin bu haliyle 1200-1400 arası gücünü sürdürdüğü, merkezi devlet gücünün arttığı 1400'lerden sonra Osmanlı şehirlerinde şehir yapısı içinde kadı da dikkate alınırsa ancak beşinci zümre içinde yer alabildikleri ileri sürülebilir:

- 1) Kadı,
- 2) Ehli örf, Subaşı/Naib/zabitler,
- 3) İğdişbaşı/ayan,
- 4) Ehli ilm, medrese/müderris,
- 5) Ahi baba, tekke zaviye.

Şema: Bir Ortaçağ Anadolu Türk şehrinin içtimai-idari yönden bünye teşkilatı (Akdağ, 1995:21)¹⁹

2.3. Fütüvvet ve Ahiliğin Tarihi Erkânı, Pîrleri, Şeyhleri, Adabı, Fütüvvetnameleri

Eğitim ve oluşturmak istediği model bakımından ahilikte rol model sayılan pîrlere/erkân ve başvurulan kaynak eserlere kısaca da olsa yer vermek konunun anlaşılması bakımından önemli bulunmaktadır.

Gölpınarlı (2011) "*Fütüvvet-Name-i Sultanî*"den şu şekilde özet toparlamalar yapmaktadır:

Dört fasıldan meydana gelen «Mukaddime» de Fütüvvetin mevzuu, lûgat ve terim anlamları bildirildikten sonra Ali'den Mehdî'ye kadar İmamların Fütüvvet hakkındaki tarifleri yazılmış, yalnız Kaaim-i Al-i Muhammed» diye andığı Mehdî'nin, Fütüvveti tarif etmediğini, Fütüvvetin hâtemi o olduğu için Ali'nin sözünü tam olgunluk derecesine onun ulaştırdığını söylüyor (3. a-6. a).

Birinci ve ikinci baplarda gene Fütüvvetin mazharını ve kaynağını, tarîkatle Fütüvvetin anlamlarını, fakri, Fütüvvetin, peygamberden peygambere, Muhammed'e kadar geldiğini, ondan da bilgi şehrinin, yani kendisinin kapısı olan

¹⁹ Mustafa Akdağ (1995). *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi Cilt 1 1243-1453*, İstanbul: Cem Yayınları, s.21

Ali'ye ulaştığını, daha önce de Mûsâ'da, Yûşa'da, Ashâb-ı Kehf'te zuhur ettiğini, Kur'an-da İbrahim'e, Yûsuf'a, Yûşa'a, Ashâb-ı Kehf'e ve Alî'ye «feta» den-diğini, Alî'nin birçok üstünlüklerini belirterek anlatmada. Fütüvvetin altı zâhirî, altı bâtınî temeli var. Dış temeller, dilini, kulağını, gözünü, elini, ayağını, karnını ve fercini haramdan korumak; iç temeller, cömertlik, alçak gönüllülük, kanâat, bağışlamak ve merhamet etmek, ululanmamak, yakınlık ve ulaşma makamına iyiden iyiye yönelmek. Gene bu kısımda Fütüvvet ağacından bahsedilmede ve sorulu-cevaplı olarak tarîkatın asıllarından, tarikat ebcedinden bahsolunmada.” (Gölpınarlı, 2011:131).²⁰

Zaviyelerde verilen bilgiler arasında en önemli yeri, şüphesiz, zaviye şeyhinin bağlı bulunduğu tarikatın disiplinleri, âdâb-ı muâşeretı alırdı. Necm-i Zerkûb'un *Fütüvvet-nâme'sinde*, "Ayakta durmak ve şerbet içmek şartları, fütüvvet libası (elbisesi) nasıl giyilir, su vermek, yemeğe ait yedi edep, yemek yemeye aittir, abdest yerine ait edepler" (Gölpınarlı, 1949-50: 255).²¹

Özetle; peygamberler, Abbas, Ali, On İki İmam, İbn-ül Arabi, Sühreverdi, Sadreddin Konevî, Hacı Bektaş-i Veli, Ahi Evran (Hâce Nasîrüddin Mahmûd el-Hûyî), Hoca Nasreddin, Şeyh Edebali, Hacı Bayram-ı Veli, Akşemseddin gibi "mutasavvıf", "eren, evliya", "pîr", "şeyh"ler ahiliğin en öne çıkan isimleri sayılır.

Dergâh, tekke veya zaviyelerin örgün bir programı yoktur. Yararlandıkları kaynaklar arasında

- Kur'an ve hadis,
- Fıkıh kitapları (helal-haram),
- Fütüvvetnameler (meslek ahlakı, örgüt kuralları, nasihatlar),
- Menkıbeler (Ahi Evran'ın, pirlerin üstün vasıfları/kerametleri) okunur,

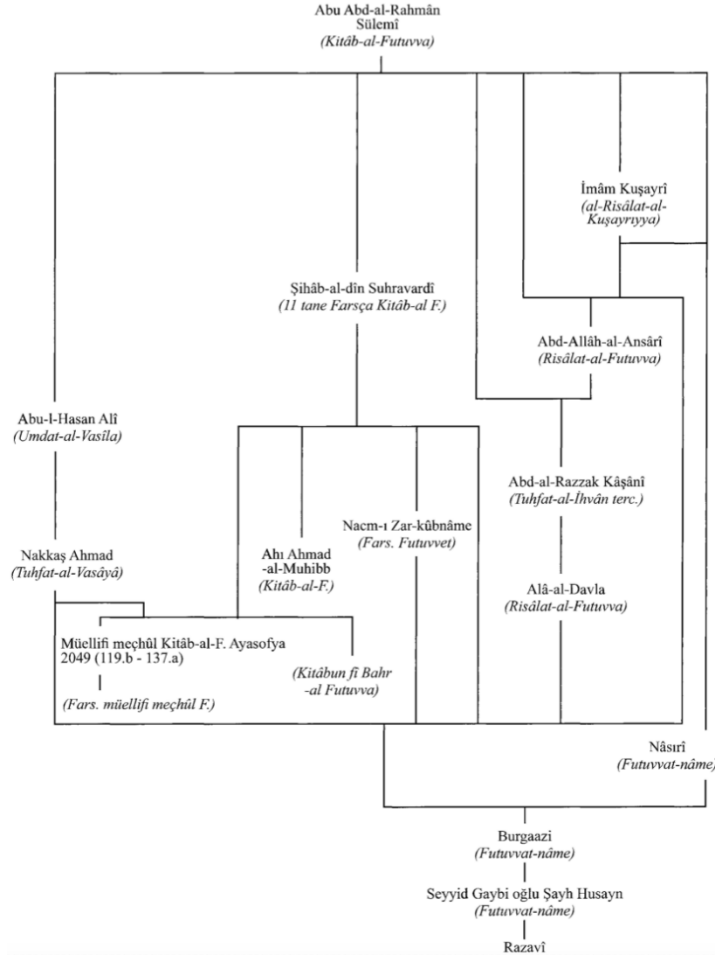
Ayrıca

- Veleyatnameler,
- Vekaletnameler,
- Şerecatnâmeler ve
- Vasiyetnameler sayılabilir.

²⁰ Abdülbaki Gölpınarlı (2011). *"Fütüvvet-Name-i Sultani" ve Fütüvvet Hakkında Bazı Notlar*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 17(1-4), s. 127-159.

²¹ Abdülbaki Gölpınarlı (1949-50). *"İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı ve Kaynakları"*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası. 11/1-4, s. 2-354.

Kur'an ve sünnet (nas) dışında ana kaynak fütüvvetnamelerdir. Gölpinarlı bunların şeceresini çıkarmış bulunmaktadır:

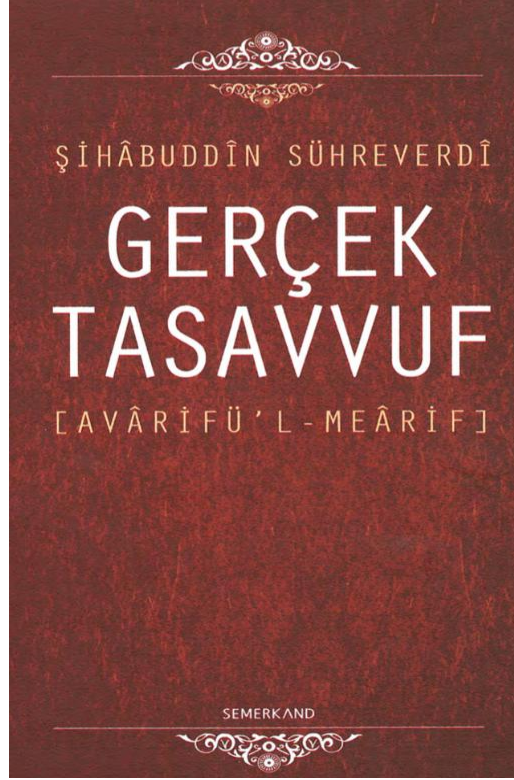
Kaynak: Abdülbaki Gölpinarlı (2011:93) Fütüvvet-nâmeler Şeceresi²²

2.4. Ahilik Teşkilatının Anadolu'ya Taşıyıcısı Tarikat Şeyhi Sühreverdî'nin Baş Eseri: "Avârifü'l-Meârif"

Sühreverdî'nin ki, Anadolu'da ahilik teşkilatının başlangıcı ve kendi adıyla anılan tarikatın kurucusu konumundadır, temel eserlerinden biri, Türkçeye "Tasavvuf" veya "Gerçek Tasavvuf diye çevrilmiştir.²³

²² Abdülbaki Gölpinarlı (2011) *İslam ve Türk Elleri Fütüvvet Teşkilatı*. İstanbul: İTO.

²³ Şihâbüddin Sühreverdî (2010). *Gerçek Tasavvuf [Avârifü'l-Meârif]*, Çev. Dilâver Selvi, İstanbul: Semerkand.

Kitabın orijinal adının “*Avârifü'l-Meârif*” olduğu dikkate alınırsa 2024 yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” adı ve konseptinin nerelere dayandığına dair bir gönderim de oluşturmaktadır.

Franz Taeschner’e (1937) göre, fütüvvetin biçimlenmesinde sufiliğin payı bulunuyor.²⁴

2.5. Ahilikte Eğitim Yeri: Dergâh, Tekke, Zaviye

Ahilik çalışma/iş hayatı dışında örgün bir eğitim veya okul modeli değildir. Ancak iş dışında akşamları veya buluşma zamanlarında sohbet, eğlence veya din, edep, adap ile ilgili etkinlikler dergâh, tekke, zaviye mekânlık yapmaktadır, yaygın hali zaviyedir. Her şey şeyhin tercihine/ sohbetine bağlı bulunmaktadır. Okunan/yararlanılan kaynaklar yukarıda sayılmıştır.²⁵

²⁴ Franz Taeschner (1937). Der Anteil des Sufismus an der Formung des Futuwwaideals. *Der İslam*, C24, S 1.

²⁵ Ziya Kazıcı (1988). Ahilik, *TDV İslam Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahilik>

• Madde sayfasına git

AHİLİK ile İLİŞKİLİ MADDELER

XIII. yüzyılda Anadolu'da görülmeye başlayan ve bir süre sonra Osmanlı Devleti'nin kurulmasında önemli rol oynayan dini-içtimaî teşkilât.

TDV İslâm Ansiklopedisi editörleri tarafından tespit edilen ilişkili maddeler aşağıda sunulmaktadır. Fakat, AHİLİK maddesi ile arasında alaka kurulabilecek ansiklopedi maddeleri bunlarla sınırlı olmayabilir.

FÜTÜVET Başlangıçta tasavvufî bir mahiyet taşıırken XIII. yüzyıldan itibaren içtimaî, iktisadî ve siyasî yapılanmaya dönüşen kurum.	AHİ EVRAN Ahilik teşkilâtının Anadolu'daki kurucularından ve debbâğ esnafının piri.	
EDEBÂLİ ZÂVİYESİ Bilecik'te Şeyh Edebâli adına inşa edilen ahî zâviyesi.		FÜTÜVVETNÂME Fütüvveti konu alan veya fütüvvetin âdâb ve erkânı hakkında bilgi veren eserlerin ortak adı.
AHİ BABA Ahilik teşkilâtının bir şehirdeki en büyük reisi.	AHİ EVRAN ZÂVİYESİ Kırşehir il merkezinde XIV. yüzyılda kurulmuş bir ahî zâviyesi.	YİĞİTBAŞI Osmanlı esnaf teşkilâtında kethüdâ yardımcısı.
ESNAF Osmanlılar'da el sanatları ile uğraşanlarla geçimlerini mal ve hizmet üretimi, alım ve satımı ile sağlayanların genel adı.		

3. Fütüvvetin/Ahiliğin Özünü ve Anlamı Ne: Bir Şeyhe, Ahiye, Reise, Tekkeye/Tarikata, Ocağa, Halifelige, Mezhebe Dine Bağlı Olmak ve Onun İçin Fedakârlık ve Fedailik Yapmak

Abbasilerden, Selçuklulardan, Osmanlılardan günümüze fütüvvet/ahilik sonuçta çocuğun yamak olarak bir ustanın yanına verildiği, kalfa ve usta gözetiminde yetiştiği, yamağın çırağa, kalfaya, ustaya, çırağın kalfaya ustaya, kalfanın ustaya, ustanın ahiye/şeyhe, ahinin/şeyhin ahi başına/şeyhin şeyhine/tekkeye, ahi başının/şeyhin şeyhinin beyliğe, beyliğin halifelige bağlı olduğu; bir alttakinin bir üsttekine sorgusuz sualsiz adamlık/fedailik yaptığı bir sistemi ifade etmektedir.

Günümüzde tarikatlar, dini hareketler, Ülkü Ocakları, bazı partiler gibi yapılanmalar benzer bir modelin izlerini taşımaktadır. Sülale ve aşiret yapılanması da ahilik ile benzerlik içindedir.

Derneklerin, odaların, baroların ve benzerlerinin durumları ahilik ile doğrudan bir ilişki taşımamaktadır, bunlar daha çok çağdaş meslek birlikleridir, bir kısmı STK halindedir, hukuki normlar dışında bağlılık şartı yoktur, tarikat bağı veya fedailik şartı yoktur.

Hülasa, fütüvvetin/ahiliğin özü yerleşik geleneğe düzene, onun taşıyıcısı tekke tarikata mürşide/şeyhe, daha üstte mezhebe, dine, halifeye sadakat ve fedailik yapma anlamına, böyle bir düzenin sürdürümüne karşılık gelmektedir.

Fütüvvet/ahilik fikrinin eğitim fikrine ne kadar uygun düştüğünü, böyle bir örneğin eğitime, okula, öğrenciye, çalışma hayatına, topluma modellik/rol model olup olmayacağını sorduğumuzda “kendinde amaçlar” bakımından sadakatin/bağlılığın kendinde bir amaç oluşturmadığı, hele de bağlılık gösterilecek unsur bakımından ahiye/mürşide/tarikata sadakatin ve fedailiğin “kendinde amaç” olamayacağı; aksine kişi hak ve özgürlükleri ile, temel insan hak ve hürriyetleri ile onur/kişi olma, eşit özgür demokratik bir toplum olma, akıl bilim aydınlanma hümanizma ile çeliştiği aşikâr bulunuyor.

Bir not düşülürse Şafii ağırlıktaki medrese ve Gazali ile paralel bir geleneğin, Fütüvvetin/Ahiliğin de temel bakışını oluşturduğu ileri sürülebilir.²⁶ Öyle ki, İbn Haldun bile, felsefenin/akli bilimlerin nass ile/şeriat ile, vahiyle bildirilen konularda farklı görüş belirtmemeleri gerektiğini savunmaktadır.²⁷

Konunun anlaşılması bakımından Cumhuriyetin “Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur” ve “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir” anlayışı; fütüvvetin ve ilmihalin “Ulü'lemre/padişaha/halifeye itâat etmek cümleye farzdır”²⁸ ve “hayatta en hakiki mürşit nass'tır/dindir, şeyhtir, tekke tarikattır” anlayışı ile kıyaslanabilir.

Bağlı olunan dine, mezhebe, halifeye, cemaate, ahiliğe ve tekke/tarikata, teşkilattaki hiyerarşik üstlerine mutlak saygı, mutlak bağlılık/sadakat göstermenin, fedakârlık ve fedailik yapmanın ahilik kültürü ve ahlakının en temel normunu oluşturduğu söylenebilir.

4. Eleştirel Pedagoji Bakımından Değerlendirme ve Öneri

Eleştirel pedagoji bakımından değerlendirilirse MESEM ve mesleğe model kabul edilen fütüvvet ve ahilik, toplumsal güç ilişkilerinin sorgulanması ve aşılması değil, özgürleştirici dönüştürücü praksis/ eylemlilik olarak eğitim değil, aksine yerleşik geleneğe/konvensiyonlara/iktidara bağlanması ve yerleşik olanın

²⁶ Angelika Hartmann (1975). *an-Näsir li-Din Allâh (1180-1225) Politik, Religion, Kultur in der spätem*. Berlin: De Gruyter, s.256 vd.

²⁷ İbni Haldun (2013). *Mukaddime*, İstanbul: İlgî Kültür Sanat. Bkz. “Otuzüçüncü Bölüm: Felsefenin boş olduğuna ve bu bilgiyle uğraşanların yanlış yola saptıklarına dair.”

²⁸ Ahmet Cevdet Paşa'nın (1813-1895) ilkokullar için yazdığı ilmihal. *Eser-i 'Ahd-i Hamîdî İlmihal (Mekâtib-i İbtidâyyeye Mahsustur)*, Çev. Nureddin Geemici, İstanbul: Bedir, 2007, s.43: “Ulü'lemre İtâat. Pâdişâh-i İslâm Hazretlerinin bizzât yâhut vükelâ ve ümenâsı ve memurîn-i mahsûsası vâsıtasıyla verdiği emirlere itâat eylemek cümleye farzdır. Ona âsi ve bâgî olmak harâmıdır ve en büyük günâhtır. Pâdişâha dâima adl ve insâf ile ve a'dâsı üzerine nusretle duâ etmek lâzımdır. Zîrâ emîrül'-mü'minîn ve imâmül'-müslimîn ve halife-i Seyyidül'-mürselîndir.”

sürdürülmesidir. Genel bir savda bulunulursa fütüvvet ve ahiliğin, eleştirel düşünmenin ve eleştirel eğitimin karşıtı olduğu ileri sürülebilir.

MESEM, MTAL veya daha genel olarak erken yaşta belli bir mesleğe hazırlama, çocuğu ve genci mesleki işlevlerle sınırlı bir alana sıkıştırdığından gelişim haklarının ihlalidir. Oysa gelişim birbirinden ayrılamaz pek çok boyuttan oluşmaktadır. Çocukların eğitimi de yaşam deneyimleri, jimnastik, dil, müzik, edebiyat, mantık, matematik, doğa bilimleri, sosyal bilimler, felsefe, sanat, teknoloji gibi farklı gelişim alanlarının uygun ağırlıkta ve yaşlarına uygun şekilde dikkate alındığı bütüncül bir modelde düzenlenmelidir. Belli bir uzmanlığa yönelik kazanımların ise 18 yaş sonrası yükseköğretim aşamasında planlanması uygun olacaktır.

Çocuğun/gencin bütüncül gelişimi yerine erken yaşta bir mesleğe sıkıştırılması eğitim olmadığı gibi çocuğun bir öğretiyeye sıkıştırılması veya bir öğretinin öğretimi ile sınırlı kalması da eğitim değildir.

İnsanlığın ihtiyacı olan şey, tüm çocuk ve gençlerin içinde buldukları dünyayı, toplumları ve çağı anlayabilecekleri, irdeleyip sorgulayabilecekleri, kendi özgür değerlendirme ve iradeleriyle amaçlar oluşturabilecekleri, geleceklerini planlayabilecekleri, yaratıcılıklarını ortaya koyabilecekleri, kendilerini ve toplumları olumlu yönde değiştirip dönüştürebilecekleri, insanca ve insanlıkla dostça dayanışma içinde yaşayabilecekleri eğitim modellerinin eleştirel bir süzgeçle dikkate alınması ve geliştirilmesidir.